

Я. Д. Радченко

*редакторка стрічки новин, журналістка сайту Центру прав людини «ZMINA»
e-mail: yanaradchenko19@gmail.com, ORCID: 0009-0007-1158-4258
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69000*

К. Г. Сірінюк-Долгарьова

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
доцент кафедри журналістики, гостьова дослідниця Центру вивчення Європи і Євразії
Мічиганського університету, США
e-mail: sirinyok.dolgaryova@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1703-1295
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна, 69000*

ПІДХОДИ ОНЛАЙНОВИХ МЕДІА ДО ВИСВІТЛЕННЯ РОМСЬКОЇ ТЕМАТИКИ В ПЕРІОД ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Мета дослідження – окреслити підходи, які використовують українські інтернет-видання для висвітлення ромської тематики у своїх матеріалах під час повномасштабної війни. Завданнями дослідження є виявлення тенденцій щодо застосування мовних і змістових елементів у медіатекстах, дотримання в них професійної етики і стандартів журналістики.

Методологія дослідження. У науковій розвідці використано комплекс методів. Для виявлення мови ворожнечі й ромофобії у висвітленні ромської тематики застосовано текстологічний аналіз мовних засобів у медіа. Якісний контент-аналіз застосовано для означення тенденцій дотримання чи порушення етичних і професійних норм у топових онлайн-медіа, індексованих у пошуковій системі Google. Методи узагальнення й індукції застосовано під час систематизації проаналізованих публікацій і формулювання висновків дослідження.

Результати. Повномасштабна війна ще більше загострила і без того складну ситуацію з правами ромів в Україні. Це стосується й медіа, які замість об'єднання ромської національної спільноти та сприяння її інтеграції почали відокремлювати її від українців загалом. Деякі локальні та національні медіа продовжують «грати» на клікбейтності заголовків, порушенні етичних норм через використання мови ворожнечі та ромофобії, знецінюючи та принижуючи тим самим українських громадян ромського походження. Водночас аналіз контенту медіа (мови публікацій, їх форми, змістового наповнення) показав, що українські журналісти, порівняно з попередніми роками, частіше почали використовувати коректну лексику та писати збалансовані матеріали, дотримуючись правил журналістської етики й стандартів балансу та достовірності.

Новизна. Це дослідження конкретизує підходи онлайн-медіа в роботі з ромською тематикою, дає змогу прослідкувати новітню ситуацію з висвітленням життя ромської національної спільноти під час повномасштабної російсько-української війни.

Практичне значення. Результати можуть посприяти налагодженню взаємодії журналістів і ромської спільноти в часи повномасштабної війни. Крім того, це дослідження може бути використано безпосередньо ромськими активістами та громадськими організаціями для підвищення обізнаності суспільства щодо ромської культури й ідентичності.

Ключові слова: *роми, онлайн-медіа, ромська тематика, ромофобія, мова ворожнечі, журналістські стандарти.*

I. Вступ

У сучасних умовах онлайн-медіапростір відіграє ключову роль у формуванні громадської думки, впливаючи на сприйняття актуальних подій та соціокультурних явищ. Час повномасштабної війни є особливо напруженим періодом для ЗМІ, адже вони відіграють не тільки інформаційну, а й підтримуючу роль у житті суспільства.

Однією з вразливих в Україні етнічних груп є ромська національна спільнота, яка традиційно стикається з численними стереотипами та негативними упередженнями в суспільстві. Висвітлення ромської тематики в медіа під час повномасштабної війни може відігравати як позитивну, так і негативну роль у визначенні сприйняття цієї групи.

Вивченням особливостей ромської тематики в медіа займалися такі українські та закордонні вчені: Т. Вест, І. Виртосу, І. Дирда, І. Когут, І. Кузіна, А. Костовська, О. Кислова, О. Лептуга, О. Львова, Є. Розенхафт, К. Шендеровський, Д. Янагізав-Дротт.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета дослідження – окреслити підходи, які використовують українські інтернет-видання для висвітлення ромської тематики у своїх матеріалах під час повномасштабної війни. Завданнями дослідження є виявлення тенденцій щодо застосування мовних і змістових елементів у медіатекстах, дотримання в них професійної етики і стандартів журналістики.

У науковій розвідці використано комплекс методів. Задля виявлення мови ворожнечі й ромофобії у висвітленні ромської тематики застосовано текстологічний аналіз мовних засобів у медіа. Якісний контент-аналіз застосовано для означення тенденцій дотримання чи порушення етичних і професійних норм у топових онлайн-медіа, індексованих у пошуковій системі Google. Методи узагальнення й індукції застосовано під час систематизації проаналізованих публікацій і формулювання висновків дослідження.

III. Результати

Українське суспільство за часів незалежності стало свідком низки важливих подій, серед яких важливе місце посідає повномасштабна війна, яка впливає на всі сфери життя країни. Поруч із цими викликами існують також інші суспільні проблеми (пандемія, кризи, безробіття тощо), які впливають на ставлення суспільства до різних груп населення, зокрема, до ромської національної спільноти.

Сьогодні, попри прогрес та суспільну свідомість, ромофобія залишається актуальною проблемою. Виникнення та утвердження негативних стереотипів про ромську спільноту здатне не лише відштовхнути від себе представників цієї нацменшини, а й суттєво вплинути на подальший розвиток суспільства загалом.

Важливим аспектом формування уявлень та поглядів громадян є медійний простір. За відсутності ретельного аналізу, журналісти можуть сформувати у своїх текстах стереотипи, які будуть заохочувати негативне ставлення до певних груп населення.

Результати нового дослідження «Вплив війни на молодь в Україні», яке проводив аналітичний центр Sedos і дослідницька агенція Info Sapiens, свідчать, що щонайменше 35% української молоді має упередження щодо ромів [1, с. 76].

Водночас самі роми розповіли, що під час вторгнення стикалися з дискримінацією та були свідками, коли дискримінували когось іншого, зокрема, через національність та етнічну приналежність.

Науковиці О. Кислова, І. Кузіна й І. Дирда зазначають, що інформаційне наповнення українського інтернет-простору свідчить про поширеність стереотипного уявлення щодо ромів як неосвіченої нації, крадіїв, жебраків, бездомних, злочинців і загалом криміналізованої спільноти, представники якої не заслуговують на перебування в країні. «В останні роки в Україні на законодавчому рівні проводиться інтенсивна політика інклюзії ромів. Це свідчить про необхідність пошуку додаткових заходів для повноцінної інтеграції маргіналізованих спільнот, зокрема ромської меншини, до нашого суспільства», – наголошують вони [5, с. 270].

Розглядаючи питання ромської тематики в медіа першочергово варто згадати про таке явище, як мова ворожнечі. На думку науковиці Т. Ісакової, мова ненависті ніколи не є віддзеркаленням об'єктивної ситуації, тому не може вважатися мовою об'єктивного викладання фактів, а її використання щодо етнічної групи або цілої країни є ознакою інформаційної агресії. Мова ворожнечі, за її словами, лише провокує екстремальні негативні відчуття щодо окремої групи людей або конкретних представників групи [3, с. 91].

Прикладом мови ворожнечі є новина «У туристичних містах Польщі роми-біженці ходять вулицями і випрошують у перехожих гроші» (Varta1, 31.03.2022). Формулювання «випрошують гроші» вже містить оціночну лексику, а в самому тексті порушується стандарти достовірності та балансу думок, оскільки єдиним джерелом інформації виступає місцева жителька, а інших позицій не представлено. Така публікація наочно демонструє також і те, що під час війни роми зазнають подвійної дискримінації – як представники національної спільноти і як біженці.

Відомо, що випадки, коли подекуди мова ворожнечі в медіа ставала причиною збройних конфліктів та воєн. Одним з прикладів дослідження впливу хейтспічу на розгортання конфлікту є робота Д. Янагізава-Дротта, у якій ідеться про геноцид у 1994 р. у Руанді та визначена ключова роль у цьому радіостанції «Radio Television Libre des Mille Collines» («АРадіо тисячі пагорбів»), де у прямому ефірі серед різних програм та музичних композицій лунали заклики вбивати «брудних інквантанья» (так зневажливо називали народність тутсі), як наслідок – Друга конголезька війна [13, с. 4].

Іншим прикладом впливу мови ненависті на хід історичних подій є праця В. Клемперера «Нотатки філолога. Мова Третього Рейху» (1947). Основою для цієї праці стали щоденники, які він вів у період нацизму в Німеччині, де фіксував будь-які зміни в повсякденній мові державних риторів, контексті гасел та побутової мови. За спостереженнями автора, «нацизм всмоктувався у

кров мас через окремі слівця, мовні звороти, конструкції пропозицій, його втовкмачували в натовп мільйонними повтореннями і він поглинався механічно і несвідомо» [9].

З огляду на це, українським медійникам, які висвітлюють питання, пов'язані з етнічними чи національними спільнотами, слід пам'ятати, що Закон України «Про медіа» передбачає серйозну відповідальність за поширення висловлювань, що підбурюють до дискримінації чи утисків стосовно окремих осіб та їх груп на основі етнічного та соціального походження, громадянства, раси, релігії та вірувань, віку, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, інвалідності або за іншою ознакою.

Такі випадки в медіа вважають значними порушеннями. За них до медіа застосовують штрафи, подвійні штрафи, скасування реєстрації чи анулювання ліцензії, заборону видання та розповсюдження за рішенням суду, тимчасову заборону поширення онлайн-медіа за рішенням регулятора [7].

Ще одним важливим аспектом висвітлення ромського питання є коректна лексика. Як зазначають науковиці О. Голуб та О. Веснянка, питання толерантного ставлення до нацспільнот потребує зваженого та збалансованого висвітлення в медіа, а формування чутливої журналістики є важливим елементом становлення європейських стандартів медіа в Україні [2, с. 4]. Зокрема, дослідниці радять не підмінювати новини емоціями, а натомість рекомендують обирати нейтральний стиль подачі, а також уникати сенсаційності, що ґрунтується на стереотипах та упередженнях.

Навесні 2023 р. Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення почала розробляти Критерії віднесення інформації до такої, що розпалює ненависть, ворожнечу, жорстокість до окремих осіб чи групи осіб за ознакою приналежності до ромської національної меншини чи до такої, що підбурює до дискримінації чи утисків ромської національної меншини [8].

Зокрема, серед рекомендацій, які пропонують ромські діячі та журналісти, що займаються розробленням критеріїв, – використання ендоніму «роми» замість застарілого та некоректного екзоніму «цигани». Вони аргументують це тим, що термін «цигани» набув негативної конотації, тоді як ще у 1971 р. в Лондоні відбувся перший Всесвітній конгрес ромів, де ООН рекомендувала відповідну коректну назву народності [6, с. 608].

Наразі не всі онлайнві ЗМІ дотримуються цієї рекомендації. Приміром, в українському медіапросторі вже в період повномасштабної війни можна було зустріти новини з такими заголовками: «На Херсонщині українські цигани на тракторі викрали техніку окупанта – ВІДЕО» (5 канал, 27.02.2022), «Отруїли горілкою усю роту: окупант розповів, як військова поліція РФ розстріляла циган» (Факти, 25.11.2022).

Окрім того, що матеріали з такими заголовками порушують лінгвістичні етичні стандарти, вони також сприяють укоріненню стереотипів щодо ромської народності. У першому матеріалі розповідається, що роми нібито викрали російський танк. Проте у відео та тексті не міститься доказів того, що це зробили саме роми. Відповідно, у другому матеріалі йдеться про те, що роми нібито отруїли горілкою роту окупантів, за що їх потім розстріляли російські поліціанти. Подання такої інформації в жартівливо-патріотичному форматі (пізніше ці новини стали мемами в соціальних мережах), на нашу думку, лише погіршує сприйняття ромів у суспільстві та виставляє їх у негативному світлі – як злочинців, убивць і крадіїв.

Журналістка О. Веснянка також радить медійникам не наголошувати на національності підозрюваних, висвітлюючи новини про злочини. До такого порушення вдаються й відомі українські медіа, роблячи припущення щодо того, хто саме вчинив певний злочин або навмисно наголошуючи на національності порушників. Таке явище називають «етнічним профайлінгом», і воно є поширеним у пресслужбах державних структурах – поліції, прокуратурі, Службі безпеки України тощо [11].

У березні 2022 р. українські медіа поширювали інформацію з подібними до такого заголовками: «У Львові розгорівся скандал через самосуд над ромами» (Заборона, 23.03.2022). У матеріалі йдеться про те, що в соціальних мережах з'явилися фото з покараними за мародерство ромами у Львові – їх прив'язали скотчем до стовпа й облили «зеленкою». Згодом російська пропаганда підхопила цю історію, аби просувати наративи про неонацистів в Україні.

На нашу думку, зазначення національності у подібних матеріалах є невиправданим та некоректним, оскільки таким чином журналісти ще більше затверджують стереотип щодо ромів-крадіїв і мародерів.

Крім того, поширеною проблемою в медіа є випадки, коли для коментарів запрошують експертів, які часто мають упереджене ставлення до ромської спільноти. Програмна директорка Молодіжної агенції з адвокації ромської культури «АРКА» Т. Сторожко пропонує створити певну базу медіаекспертів, до яких би могли звертатися журналісти з тих чи інших питань [8].

Своєю чергою, ми також вбачаємо проблему в тому, що медійники подекуди публікують ромофобні коментарі інфлюенсерів, державних діячів чи пересічних громадян без додаткових пояснень чи засуджень таких тверджень.

Зокрема, ідеться про новину «Цигани-попрошайки з п'яними дебошами на луцькій автостанції дістали чоловіка» (Конкурент, 26.04.2023) та подібні до неї. Текст ґрунтується на повідомленні місцевого жителя, який засуджує те, що на автостанції живуть безхатченки та роми. У новині не міститься спростування чи підтвердження цієї інформації від інших джерел, а відтак думка пересічного користувача подається як єдина й правильна. Вважаємо, що це є не лише порушенням журналістського стандарту щодо балансу думок, а й прихованою ксенофобною позицією медіа чи окремого журналіста, який написав новину.

Тож головними етичними порушеннями етики в матеріалах про війну і роль ромської спільноти у ній, на нашу думку, є використання некоректних термінів, емоційно забарвленої лексики та цитат ромофобів. Також актуальною проблемою залишається те, що в матеріалах відсутня експертна думка. Публікації часто побудовані на рівні припущень, подекуди факти не відділяються від суджень.

Для протидії суб'єктивному та упередженому висвітленню інформації про вразливі спільноти, експерти Мережі етичної журналістики (Ethical Journalism Network) впорядкували 5-складовий тест, який дозволяє оцінити контент на наявність неетичних моментів. Так, готуючи матеріал, журналіст має проаналізувати такі аспекти [12]:

– статус спікера. Як може вплинути його позиція на сенс журналістського матеріалу? Чи потрібно взагалі слухати такого експерта чи краще проігнорувати?

– сприйняття мови. Наскільки зрозумілою та простою є мова, якою розмовляють експерти та пише журналіст?

– цілі тексту. Яку вигоду він принесе експертам, героям та читачам? Чи не зможе він завдати шкоди іншим?

– контент. Чи є ця тема небезпечною? Чи може це спровокувати насильство щодо героїв?

– навколишнє середовище. На кого це може вплинути негативно? Чи є попередня історія конфліктів або дискримінації, пов'язаних з цією спільнотою?

Спираючись на наведені вище правила, ми здійснили якісний аналіз контенту українського онлайн-медіасередовища на предмет наявності журналістських матеріалів на ромську тематику, написаних під час повномасштабної війни з дотриманням професійних стандартів і етичних норм. Одиницями аналізу стали інформаційні й аналітичні тексти, індексовані як топові в пошуковій системі Google. Категоріями аналізу були ключові слова «новини», «роми», «війна».

Проаналізувавши зміст посилань, поданих на перших 5 сторінках за цими запитами в Google, ми дійшли таких висновків.

Найбільш популярні матеріали, кількість переглядів на яких сягає понад 3 тисячі, є коректними та різноманітними. Відрізняється як формат і жанр (замітка, інтерв'ю, аналітика, оприлюднення статистичних даних), так і тематика (роми виступають у текстах як ВПО та біженці – «Скільки ромів поїхали з України від початку війни» (Суспільне Новини, 30.03.2023), військові ЗСУ та волонтери – «Від тероборони до ЗСУ: історія рома, який захищає Україну» (Суспільне Новини, 27.03.2022), співаки, митці тощо – «У центрі Рівного роми співають на підтримку ЗСУ» (Еспресо, 18.07.2022).

Серед популярних матеріалів є такі, у яких згадуються події Другої світової війни та відбувається порівняння життя ромів тоді й зараз. Наприклад, у матеріалі «Минуле і теперішнє: що сталося з ромами під час Другої світової війни та що відбувається зараз» (ZMINA, 09.08.2023) згадується про геноцид українських ромів, а також відбувається аналіз їхнього сучасного становища.

Здебільшого українські медіа все ж використовують коректну лексику («роми» замість «цигани», «ромське компактне поселення» замість «табір» чи «хутір» тощо) [10, с. 207].

Як регіональні медіа, так і національні намагаються уникати мови ворожнечі та оціночних суджень, а також дотримуватися балансу думок під час висвітлення певних конфліктів.

Навіть у текстах авторитетних медіа досі зустрічається «іншування» ромської громади, відділення її від українців. Це транслюється, зокрема, через такі заголовки як «У переселенців багато проблем, а у ромів – вдвічі більше» (Вголос, 07.07.2022), які нібито підкреслюють «інакшість» ромів і заперечують те, що вони також є громадянами України.

IV. Висновки

У межах нашої наукової розвідки було розглянуто текстове наповнення публікацій, які, на наш погляд, слугують зразками коректного висвітлення новин або, навпаки, є прикладами порушення етики журналіста.

Проаналізувавши різноманітні інформаційні та аналітичні матеріали, ми дійшли висновку, що питання дискримінації, ворожого ставлення та некоректної подачі інформації навіть під час повномасштабної війни не втратили своєї актуальності. Ми виявили порушення й неетичні матеріали на сторінках як регіональних, так і всеукраїнських ЗМІ.

Крім того, у матеріалах, що стосуються українських біженців ромського походження, ми побачили чітке розподілення на «своїх» і «чужих». Усе це впливає на створення негативного

образу певної спільноти, який з медіа переходить у свідомість споживачів інформації, активно розвивається і поширюється в суспільстві.

Узагальнюючи викладене, можемо відзначити такі порушення, що зустрічаються в матеріалах українських медіа на ромську тематику: використання некоректної лексики та узагальнень, нав'язування ромофобних і ворожих позицій, поширення стереотипів про ромську спільноту, висвітлення життя та побуту ромів однобоко й упереджено, відсутність балансу думок.

Проте варто відзначити й позитивні тенденції у висвітленні ромського питання. По-перше, українські медіа почали писати про ромів значно частіше та різноманітніше, ніж це було 5, 10 чи 15 років тому. Матеріали створюють без прив'язки до певних дат, вони виходять упродовж усього року. По-друге, журналісти охоче навчаються професійної етики та дотримуються відповідних правил на практиці, імовірно, побоюючись суспільного осуду та звернень до Комісії журналістської етики чи суду. По-третє, відчутними є спроби регулювання цього питання українськими законотворцями та державними установами. Зокрема, ідеться про ухвалення євроінтеграційних Законів «Про національні меншини (спільноти) України» та «Про медіа», а також розробку Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення критеріїв коректності матеріалів на ромську тематику.

Отримана під час дослідження інформація може послужити основою для розробки стратегій інформаційної політики та розвитку медіаосвіти з метою протидії дискримінації й сприяння формуванню толерантного суспільства.

Ця наукова розвідка також може бути корисна для визначення пріоритетних напрямів співпраці з медіа з питань, пов'язаних з ромською тематикою.

Крім того, виявлені результати можуть бути застосовані для вивчення й представлення інших національних та етнічних спільнот у медіа.

Список використаної літератури

1. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т., Назаренко Ю. Вплив війни на молодь в Україні : посібник для дослідників. Київ, 2023. 76 с.
2. Голуб О., Веснянка О. Медіа без упереджень: слова мають значення. *Рада Європи*. 2018. 34 с. URL: <https://rm.coe.int/manual-for-web-pdf/16809c9920> (дата звернення: 28.07.2023).
3. Ісакова Т. О. Мова ворожнечі як проблема українського інформаційного простору. *Стратегічні пріоритети. Серія: Політика*. 2016. № 4. 2016. С. 90–97. URL: <http://surl.li/jzfhw> (дата звернення: 14.01.2021).
4. Касьян Т. Довідник безбар'єрності. Харків : IST Publishing, 2022. 214 с. URL: <https://bf.in.ua/> (дата звернення: 25.07.2023).
5. Кислова О., Кузіна І., Дирда І. Дослідження онлайн-мови ворожнечі щодо ромської меншини в українському інтернет просторі. *Ideology and Politics Journal*. 2020. № 2 (16). С. 252–278. URL: <http://surl.li/jyzhz> (дата звернення: 25.03.2023).
6. Маховська С. Л. Україна, держава: роми. Енциклопедія історії України. Київ, 2018. С. 608. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=1.14.12> (дата звернення: 09.08.2023).
7. Про медіа : Закон України від 30 травня 2023 р. № 3136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 01.08.2023).
8. Регулятор провів консультації з питання ромофобії. *Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення*. 2023. URL: <http://surl.li/jyzio> (дата звернення: 03.08.2023).
9. Рускевич К. Риторика ненависти. *Ліва*. 2014. URL: <https://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html> (дата звернення: 14.07.2023).
10. Сірінюк-Долгарьова К., Радченко Я. Специфіка ромської тематики у новинах українських медіа під час повномасштабної війни. *Новітні тенденції в медіагалузі* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конфер, студентів та молодих вчених, Київ, 4 квітня 2023 р. 2023. URL: <http://journ.univ.kiev.ua/наука1/archives/3423> (дата звернення: 03.08.2023).
11. Толокольнікова К., Демченко О. Ольга Веснянка про «мову ворожнечі»: «Освітні заходи для медійників і медійниць не завадять». *Детектор медіа*. 2017. URL: <http://surl.li/jyzkm> (дата звернення: 03.08.2023).
12. Hate Speech: A 5-point Test for Journalists. *Ethical Journalism Network*. 2018. URL: <http://surl.li/jyzjj> (date of request: 02.08.2023).
13. Yanagizawa-Drott D. Propaganda and conflict: evidence from the Rwandan genocide. *The Quarterly Journal of Economics*. 2014. Vol. 129. Iss. 4. P. 1947–1994.

References

1. Volosevych, I., Kohut, I., Zherobkina, T., & Nazarenko, Yu. (2023). *Vplyv viiny na molod v Ukraini* [The impact of war on youth in Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Holub, O., & Vesnianka, O. (2018). Media bez uperedzhen: slova maiut znachennia [Media without bias: words matter]. Retrieved from <https://rm.coe.int/manual-for-web-pdf/16809c9920> [in Ukrainian].
3. Isakova, T. O. (2016). Mova vorozhnechi yak problema ukrainskoho informatsiinoho prostoru [Hate speech as a problem of the Ukrainian information space]. *Stratehichni priorytety. Seria: Polityka*, 4, 90–97. Retrieved from <http://surl.li/jzfhw> [in Ukrainian].

4. Kasian, T. (2022). Dovidnyk bezbar'iernosti [Barrier-free guide]. Kharkiv: IST Publishing. Retrieved from <https://bf.in.ua/> [in Ukrainian].
5. Kyslova, O., Kuzina, I., & Dyrda, I. (2020). Doslidzhennia onlainovoi movy vorozhnechi shchodo romskoi menshyny v ukrainskomu internet prostori [A study of online hate speech against the Roma minority in the Ukrainian internet space]. *Ideology and Politics Journal*, 2020, 2 (16), 252–278. Retrieved from <http://surl.li/jyzhz> [in Ukrainian].
6. Makhovska, S. L. (2018). *Ukraina, derzhava: romy. Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Ukraine, state: Roma. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv. Retrieved from <http://www.history.org.ua/?termin=1.14.12> [in Ukrainian].
7. Law of Ukraine About the media from May 30 2023 № 3136-IX. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> [in Ukrainian].
8. Rehuliator proviv konsultatsii z pytannia romofobii [The regulator held consultations on the issue of Romaphobia]. (2023). *Natsionalna rada Ukrainy z pytan telebachennia i radiomovlennia*. Retrieved from <http://surl.li/jyzio> [in Ukrainian].
9. Ruskevych, K. (2014). Rytoryka nenavysty [Hate speech]. *Liva*. Retrieved from <https://liva.com.ua/ritorika-nenavisti.html> [in Ukrainian].
10. Sirinok-Dolharova, K., & Radchenko, Ya. Spetsyfika romskoi tematyky u novynakh ukrainskykh media pid chas povnomasshtabnoi viiny [The specificity of the Roma theme in the news of the Ukrainian media during the full-scale war], *Novitni tendentsii v mediahaluzi: materialy V Vseukrainskoi naukovy- praktychnoi konferentsii studentiv ta molodykh vchenykh* [The latest trends in the media industry, Proceedings of the 5th All-Ukrainian Scientific and Practical Conference]. Kyiv. Retrieved from <http://journ.univ.kiev.ua/nauka1/archives/3423> [in Ukrainian].
11. Tolokolnikova, K., & Demchenko, O. (2017). Olha Vesnianka pro «movu vorozhnechi»: «Osvitni zakhody dlia mediinykiv i mediinyts ne zavadiat» [Olga Vesnyanka on «hate speech»: «Educational events for media men and women will not interfere»]. *Detektor media*. Retrieved from <http://surl.li/jyzkm> [in Ukrainian].
12. Hate Speech: A 5-point Test for Journalists. (2018). *Ethical Journalism Network*. Retrieved from <http://surl.li/jyzjj> [in English].
13. Yanagizawa-Drott, D. (2014). Propaganda and conflict: evidence from the Rwandan genocide. *The Quarterly Journal of Economics*, 129, 4, 1947–1994. doi: 10.1093/qje/qju020 [in English].

Стаття надійшла до редакції 15.08.2023.

Received 15.08.2023.

Radchenko Y., Sirinyok-Dolgaryova K. Online Media Approaches to Coverage of Roma Issues during the Full-Scale War

The purpose of the study is to outline the approaches used by Ukrainian online publications to cover Roma issues in their materials during a full-scale war. The tasks of the research are to identify trends in the use of language and content elements in media texts, their observance of professional ethics and journalistic standards.

Research methodology. A combination of methods is used in scientific exploration. In order to identify the language of hostility and Romaphobia in the coverage of Roma topics, a textological analysis of linguistic means in the media was applied. Qualitative content analysis was applied to identify trends in compliance or violation of ethical and professional norms in top online media indexed in the Google search engine. The methods of generalization and induction were applied during the systematization of the analyzed publications and the formulation of research conclusions.

Results. The full-scale war further exacerbated the already difficult situation with Roma rights in Ukraine. This also applies to the media, which, instead of uniting the Roma national community and promoting its integration, began to separate it from Ukrainians in general. Some local and national media continue to «play» on clickbait headlines, violation of ethical norms through the use of hate speech and Romaphobia, thereby devaluing and humiliating Ukrainian citizens of Roma origin. At the same time, the analysis of media content – the language of publications, their form, content – showed that Ukrainian journalists, in comparison with previous years, began to use correct vocabulary and write balanced materials more often, observing the rules of journalistic ethics and standards of balance and credibility.

Novelty. This study specifies the approaches of online media in working with Roma topics, allows to follow the latest situation with coverage of the life of the Roma national community during the full-scale Russian-Ukrainian war.

Practical meaning. The results of the work can contribute to the establishment of interaction between journalists and the Roma community in times of full-scale war. In addition, this research can be used directly by Roma activists and community organizations to raise public awareness of Roma culture and identity.

Key words: Roma, online media, Roma issues, Romaphobia, hate speech, journalistic standards.

Radchenko Y., Sirinyok-Dolgaryova K. Podejścia mediów internetowych do relacjonowania spraw romskich podczas wojny na pełną skalę

Celem badania jest zarys podejścia stosowanego przez ukraińskie publikacje internetowe do poruszania kwestii romskich w swoich materiałach podczas wojny na pełną skalę. Zadaniem badań jest identyfikacja trendów w stosowaniu elementów językowych i treściowych w tekstach medialnych, przestrzeganiu przez nich zasad etyki zawodowej i standardów dziennikarskich.

Metodologia badania. W eksploracji naukowej stosuje się kombinację metod. W celu identyfikacji języka wrogości i antycyganizm w przekazach o tematyce romskiej zastosowano analizę tekstologiczną środków językowych w mediach. Zastosowano jakościową analizę treści w celu identyfikacji trendów w przestrzeganiu lub naruszaniu norm etycznych i zawodowych w najpopularniejszych mediach internetowych indeksowanych w wyszukiwarce Google. Przy systematyzacji analizowanych publikacji i formułowaniu wniosków badawczych zastosowano metody uogólnienia i indukcji.

Wyniki. Wojna na pełną skalę jeszcze bardziej pogorszyła i tak już trudną sytuację w zakresie praw Romów na Ukrainie. Dotyczy to również mediów, które zamiast jednoczyć romską społeczność narodową i promować jej integrację, zaczęły ją oddzielać od Ukraińców w ogóle. Niektóre lokalne i ogólnokrajowe media nadal «grają» na nagłówkach clickbaitów, łamią normy etyczne poprzez stosowanie mowy nienawiści i antycyganizm, deprecjonują w ten sposób i upokarzając obywateli Ukrainy pochodzenia romskiego. Jednocześnie analiza zawartości mediów – języka publikacji, ich formy, treści – wykazała, że w porównaniu z latami poprzednimi ukraińscy dziennikarze zaczęli częściej używać poprawnego słownictwa i pisać wyważone materiały, przestrzegając zasad etyki dziennikarskiej oraz standardy równowagi i wiarygodności.

Nowość naukowa. Niniejsze opracowanie określa podejście mediów internetowych do pracy z tematyką romską, pozwala śledzić najnowszą sytuację z relacją z życia romskiej społeczności narodowej w czasie wojny rosyjsko-ukraińskiej na pełną skalę.

Praktyczne znaczenie. Wyniki prac mogą przyczynić się do nawiązania interakcji między dziennikarzami a społecznością romską w czasach wojny na pełną skalę. Ponadto badania te mogą być bezpośrednio wykorzystywane przez działaczy romskich i organizacje społeczne do podnoszenia świadomości społecznej na temat kultury i tożsamości romskiej.

Słowa kluczowe: Romowie, media internetowe, problematyka romska, antycyganizm, mowa nienawiści, standardy dziennikarski.